מדרש · אגדה · מדרש רבה · מפרשים · מתנות כהונה

מתנות כהונה על דברים רבה

רבי יששכר בער

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מתנות כהונה על דברים רבה

רבי יששכר בער

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מתנות-כהונה-על-דברים-רבה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611160902 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 6
פסקה א 6
פסקה ב 6
פסקה ג 6
פסקה ד 7
פסקה ה 7
פסקה ו 7
פסקה ח 7
פסקה י 7
פסקה יא 8
פסקה יב 8
פסקה יג 9
פסקה יד 9
פסקה טו 9
פסקה טז 9
פסקה יז 10
פסקה יח 10
פסקה יט 10
פסקה כ 10
פסקה כב 10
פסקה כג 10
פסקה כד 11
פסקה כה 11
פרק ב 11
פסקה א 11
פסקה ב 11
פסקה ג 12
פסקה ד 12
פסקה ה 12
פסקה ו 12
פסקה ז 12
פסקה ח 12
פסקה ט 13
פסקה י 13
פסקה יא 13
פסקה יב 13
פסקה יג 13
פסקה יד 13
פסקה טו 13
פסקה טז 14
פסקה יז 14
פסקה יח 14
פסקה יט 14
פסקה כ 15
פסקה כא 15
פסקה כב 15
פסקה כד 15
פסקה כה 16
פסקה כו 16
פסקה כח 16
פסקה כט 17
פסקה ל 18
פסקה לב 18
פסקה לג 18
פסקה לד 19
פסקה לה 19
פסקה לו 19
פסקה לז 19
פרק ג 20
פסקה א 20
פסקה ב 20
פסקה ג 20

פסקה ד 21
פסקה ה 21
פסקה ו 21
פסקה ז 21
פסקה ט 22
פסקה יא 22
פסקה יב 22
פסקה יג 23
פסקה יד 23
פסקה טו 23
פסקה טז 24
פסקה יז 24
פרק ד 24
פסקה א 24
פסקה ב 24
פסקה ג 24
פסקה ד 24
פסקה ה 25
פסקה ו 25
פסקה ז 25
פסקה ח 25
פסקה ט 26
פסקה י 26
פסקה יא 26
פרק ה 26
פסקה א 26
פסקה ב 27
פסקה ג 27
פסקה ד 27
פסקה ה 27
פסקה ו 27
פסקה ט 28
פסקה י 28
פסקה יב 28
פסקה יג 29
פסקה יד 29
פסקה טו 29
פרק ו 29
פסקה א 29
פסקה ב 29
פסקה ג 30
פסקה ה 30
פסקה ו 30
פסקה ח 30
פסקה ט 30
פסקה י 30
פסקה יא 30
פסקה יב 31
פסקה יג 31
פסקה יד 31
פרק ז 31
פסקה א 31
פסקה ב 31
פסקה ג 32
פסקה ד 32
פסקה ה 32
פסקה ו 32
פסקה ז 32
פסקה ח 32
פסקה ט 32
פסקה י 33
פסקה יא 33
פסקה יב 33
פרק ח 33

פסקה א 33
פסקה ב 34
פסקה ג 34
פסקה ד 34
פסקה ה 34
פסקה ו 34
פסקה ז 35
פרק ט 35
פסקה א 35
פסקה ב 35
פסקה ג 35
פסקה ד 35
פסקה ה 36
פסקה ו 36
פסקה ז 36
פסקה ח 36
פסקה ט 36
פרק י 36
פסקה א 36
פסקה ב 37
פסקה ג 37
פסקה ד 37
פרק יא 37
פסקה א 37
פסקה ב 37
פסקה ג 37
פסקה ד 38
פסקה ה 38
פסקה ו 38
פסקה ז 38
פסקה ח 39
פסקה י 40
פסקה יא 40

פרק א

פסקה א

בכל לשון וכו' גרסינן. ור"ל מה שכתוב שוב במשנה פ"ק דמגילה ותפילין ומזוזות אינם נכתבים אלא אשורית:

ה"ג **לא התירו שיכתבו אלא יונית**. ומשנה שלמה היא בפ"ק דמגילה:

[לשונה של תורה גרסינן]:

מתיר את הלשון . פותח פיו ולשונו ומתירו מאלמותו:

לתרפיון . לשון טרף ומזון ועי' במדרש חזית בפסוק גן נעול וכן פירש הערוך ערך פה וכן הוא בירושלמי דשקלים:

ולועט . ואוכל לשון הלעיטני נא:

מתרפא. פירוש לתרופה לשון נוטריקון להתיר פה ועי' לקמן במדרש חזית פירושים נוספי':

פסקה ב

[ה"ג ואתן צאני צאן גו']:

להביאן אחרי . להוליכן בדרך אחרי ה':

שהחליק . לישראל.

מהו למה . כלומר וכי לא היה לו על מה לכעוס שאמר לו למה וכו':

אלא למה כו'. מאחר שאין בי ממש אין לך לקנא עליו:

טריפה. לשון הכאה וטירוד:

הא מרי. לשון יללה פתאומית כמו אהה ה' אלהים:

קדמותיך הוא כו'. לשון תימה וכי זו היא לך בלבד פעם ראשונה ושנייה הרי זה כמה פעמים שהכעסתי אותו:

וכה"א במדבר כו'. כפי פירש"י ז"ל בסדר הזה:

פסקה ג

אעורר כל . ואערכה לעיניך דריש נוטריקון ואעורר כל לעיניך ולמד מלעיניך מוסב למעלה ולמטה כעין שפירש ראב"ע בפסוק והנשארים הרה נסו שהוא כמו מהרה נסו:

אעורר כל. ויהיה לשון נקמה ואולי כוון למדת הדין הנקרא כל והיא הנוקמת נקמ' השם בכל מקום וכמו שפי'. בו בעל שערי אורה בספירת כלה ואחר דורשו לשון שתי מערכות וערכתו את ערכו:

הצורה ליוצרה וכו'. יש בו סוד ורמזוה חז"ל באמרם ששמטו רגל א' מטטראמולין שלו והוא סוד קיצוץ הנטיעות שזכרו חז"ל גבי אלישע אחר והמקובלים כולם פירשו כך בפ' עגל וזולתו:

איני מוכיח כו'. שהרי יש להם לאמר מה אתה יודע שנעשה הרע בעיני ה' הרי יש בידינו לעשות הטוב בעיניו:

פסקה ד

שיתבררו. יהיו מבוררין בלי ערעור:

פסקה ה

זה מוכיחנו. בתמיה מה לו עלינו ומה הטיב לבו:

זה אומר עתה ידעתי. בתמיה מה הוא יודע ענייני אלהות. וכל זה בקהלת בפסוק הכל עשה יפה:

מביאין לו כו'. שהיה מכיר גידי הארץ ובאיזה מקום יצמח אפי' שלא בזמנו או היו מביאין לו ממרחק מארץ ששם ימות הגשמים כשיש כאן ימות החמה וכן בהיפוך:

פסקה ו

כדבורים היו כו'. מנהג הדבורים שאחת הולכת בראשם וכולם הולכות אחריה בכ"מ שהיא הולכת אותם וכ"ה בילקוט בהדיא:

אפופסין. גזר דין של עונש:

ועוקצה לאחרים. שבעלה מכיר ובקי במנהגה להשמר ממנה או פירושו שפורחת חוצה הנה והנה לאגור דבשה ואח"כ אוצרת אותה בבית בעלה:

מסגלים לאביהם שבשמים. שאמר ונעשה רצונו:

פסקה ח

ה"ג בילקוט **אל תתירא אלה הדברים רבנן כו'** וגירסת הספר יש ליישבה שיתור אלה הדברים דרש להכי שאמר ליה לברכן:

פסקה י

לדון לעצמו. כלומר ביחידי ובעצמו וכן הוא לקמן בסמוך:

אשת חיל וגו'. כלומר אנשי חיל שיש בהם כל המדות שנאמר ואתה תחזה מכל העם אנשי חיל וגו':

[ה"ג מי ימצא ואשימם כו']:

ונתפחמו. ל' שחרות כפחמין הללו:

בפסיפס. פי' הערוך כותל חלול שיש בו חלונות. [כך פירושו של הערוך על מסיפס ולא על פסיפס]:
שערה מתנאה. שהשחרות נוי הוא בשערות כד"א תלתלים שחורות כעורב:
זקני עמו ושריו. על הזקנים יבא במשפט על שלא מיחו ביד השרים כדאיתא בפ"ק דשבת.
וכל כך למה. מזהירם כל כך:
ה' אלהיכם הרבה וגו'. הרבה פירושו הגדיל כמו שפירשו המפרשים פרו ורבו לגדלם בקומה זקופה וכן וישרצו וירבו:

פסקה יא

[בשתי אותיות גרסינן]:
דן. באותיות דן וי"ל דן רמז לד"ן שמות מרובעים היוצאים מחילוף צירוף שם של ד':
ע"ב אותיות. וגוי השני אינו מן המנין ובב"ר פרשת מ"ד איתא שאם יעשו תשובה יגאלם בע"ב אותיות:
ושמו ע"ב אותיות. שם של ע"ב היוצא מויסע ויבא ויט ושם של ארבע מתגלגל בצירופו ע"ב עיין בטור אורח חיים בהלכות ראש השנה.
דרכן של צדיקים כו'. וכל שכן צדיקו של עולם ברוך הוא:
היו ישראל אומרים כו'. שאם יגלה הדבר לאבות ידעו גם בני ישראל מקבל' אבותם מה תארו ועניינו של המן ומיד שירד להם יכירוהו ויאמרו כבר אכלנו כו' מה שאין כן עתה כשיבא להם פתאום ולא ידעו טבעו ומראיתו וכן אמר הכתוב כי לא ידעו מה הוא:
ככוכבים. ולא יותר שנאמר כה יהיה וגו':
יותר ממ"ש לו. בברית בין הבתרים שנאמר לרוב ואח"כ שאל מהו לרוב שהיה לו לומר רוב ומשני כדי לקיים אותו רוב שנא' בפרשת העקידה הרבה ארבה וגו' ככוכבי השמים וכחול אשר על שפת הים וזה נאמר אחר הבטחת כה יהיה זרעך:
ה"ג אמר דוד ותפלטני וגו'. פי' בספר שמואל כתיב ותפלטני מריבי עמי. ובספר תהלים כתיב תפלטני מריבי עם:
יושב לך אצלן. כלומר אתה מדמה עצמך עליהן:
אם דנתה את הגוי. יש לפרש אם טעית בדינם בא הוא וכו':
הרבה כו'. הגדיל וכדלעיל:

פסקה יב

לעתיד לבא לרב כו'. לרב כתי' חסר וא"ו לשון רבנות:

[כ"ש שיהיה כמותו גרסינן:
לע"ל עתיד מחיצתן גרסינן]:
די רביעאה. ולא קדמא וכן הוא בירושלמי דסוף במה אשה ובילקוט דניאל ומדקאמר רביעאה משמע שהמלאך היה עומד לצד החוץ שמונין הראשון אותו שעומד בראש הכבשן ואעפ"כ היה מכבה לפניהם האש ובירושלמי דסוף פ' במה אשה גרס והן היו מכבין לפניו האש ע"כ ומי ידע איזה יכשר:

פסקה יג

יש בנו אחד כו'. בתמיה הרי אני מבני בניהם ואף על פי כן קבלנו תוכחתיך:
תוספת של הקב"ה. בב"ר פרשה ס"א חושב עוד יותר מאלו:
ללגיונותיו. לחיילותיו:
[ה"ג מליטרא ליטרא של זהב]:

פסקה יד

אין להם חקר וכו'. כמו שהוכיח הרמב"ן בפרשה זו:
מניין שכן וכו'. מניין שישראל לא יהיה להם בושה לעוה"ב שנאמר וידעתם וסיפיה דקרא ולא יבושו עמי לעולם:

פסקה טו

איזהו כיבוד כו'. כלומר עד היכן וה"ג בירושלמי פ"ק דפאה:
מסטרתו. היתה סוטרו על לחייו:
שהיה דר באשקלון. דמה בן נתינה היה דר באשקלון ולפיכך היו באין אצלו ועיין כ"ז בפ"ק דקידושין ובירושלמי דמסכת פאה:
לא כיבד בריה כו'. בימיו לא ראה או לא שמע שקודם לכן לא היה מי שכיבד יותר הימנו:
בלב גדול. בגסות רוח ובעזות:
שקבורין כו'. מערת המכפלה היתה נראית משם:

פסקה טז

מצאתי דה"ג עיר שמצירה ומבצרה לישראל. וי"ל שממעטת ומחלשת את ישראל מעט ח"א בציר או י"ל מחזקת אותו לשני ימות משיח וחיי עוה"ב ויהיה מלשון ערים בצורות:
וישם באדום נציבים. פסוק הוא ד"ה א' י"ח:
קסטרס אדריאנטין. מיני מושלים הם:
[שידיך חדות גרסינן]:
חרות וכו'. ויכולת בידיך לנצחם:

ה"ג **ד"א דוד אני כו'** ועיין בילקוט:
לדורות. להניח עיר אדום לדורות לעתיד עד שיבא היום שנאמר בו דרך כוכב מיעקב:
ה"ג **רב יצוה לתלמידיו.** פי' שינהגו בו כבוד ועיין בילקוט ולקמן:

פסקה יז

תשתוחחי נפשי וגו' גרסינן. וסיפיה דקרא הוחילי לאלהים:
בחילה. לשון זמר וחלילין כלומר קבל אותם בשמחה וכן הוא במדרש תהלים:
ובמה הרגתו כו'. אינו מקבל דבריו שאמר לא הרגתיו וכאלו נתאמת אצלו שהרגו בודאי וכן תמצא בפרשת נח ותולדות וריש מגלת רות:
ראה אותו וכו'. כך אמר משה לישראל הקב"ה ראה אותו מחריב ביתו כו':
את הורו זה. דרש הר הזה נוטריקון הורו זה:
[ה"ג הורו זה זה אביו]:
אני אומר לו. ליעקב כלומר לבניו:

פסקה יח

נוגעים אתם. אם נוגעים אתם:

פסקה יט

ה"ג **רב לכם סב א"ר ברכיה וכו'.** ודרש רב לכם מלשון רבנות ואדנות וכדמפרש ואזיל:
[ה"ג לא של אדוניו הם מהו פנו לכם כו']:
עולמו. זמן הצלחתו:
עד עכשיו. כלומר עדיין ועוד צריך מלך המשיח לבא ויתקיים מה רב וגו':
[ה"ג מלך המשיח לבא ויקיים מה רב טובך וגו']:

פסקה כ

ואת העם וכו'. ועיין בילקוט כי כן הוא:
לרגל המלאכה וגו' גרסינן. ודרש סיפיה דקרא ולרגל הילדים ועיין זה בב"ר פ' ע"ח:
[**שבט מישראל** גרסי'. ואמלוך עליכם גרסי']:

פסקה כב

ראה שהפלתי כו'. שנאמר החלותי והרי לא התחיל עדיין אלא מלמד שכבר הפיל השר שלו:

פסקה כג

[מחלה לב גרסינן]:

פסקה כד

שלש אומות. ראשי אבות והם אברהם יצחק ויעקב ואולי צריך להיות שלשה אבות:

פסקה כה

על מנת כו'. מפני דבריך אלה שבזית מתנתי שנתתי לאברהם יגיע לך כן ומאחר שמכח דבריו אלה נענש ליפול בידם הרי הוא כאלו הדבור ההוא נדבר בשביל כן ונופל עליו לשון על מנת כמו למען ספות הרוה והדומים לו וכן הם כל כי על כן שבתורה ומפני שמהדבר והענין ההוא נסבב המסובב תלה המסובב בסבתו וכאלו התיבה נסבבת בעבור תולדות המסובב וכן כתב הרמב"ן בפרשת נצבים וכן תמצא בפתיחא דאיכה בפתיחא הוי עיר הדמים בשם הרד"ק וירושלמי:

[ורבבות יוצאים ממנו ובידם גרסי']:

תימם. לשון ימסו כמו מים:

חסלת פרשת דברים:

פרק ב

פסקה א

נתחיל פרשת ואתחנן:

ה"ג בילקוט **אל תתירא אלה הדברים רבנן כו'** וגירסת הספר יש ליישבה שיתור אלה הדברים דרש להכי שאמר ליה לברכן:

שלשתן כאחת. שיתפללן תכף זו אחר זו:

תובע צרכיו ויוצא לו. ולא יאמר קודם זמירות ותשבחות.

ויזעקו. זעקה היינו צעקה וסיפיה דקרא ותעל שועתם:

[ה"ג ויזעקו וגו']:

בצר לי. דרש ביצור של תפלה יש לי:

[ה"ג ויעמוד פנחס ויפלל ותחנונים כו']:

שאין לבריה כו'. בדרך חוב אין לו עליו כלום אלא דרך חסד ורחמים הוא עושה:

בלשון תחנונים. ולא בדרך דין ומשפט. [א"ר לוי גרסי']:

שלא תתפס מקום דבריך גרסי' כלו' ראה שלא יתפסוך בדבור ביתך כלומר בדברי עצמך או צריך להגיה דבורך וכן מצאתי שוב וכן כביכול הקב"ה נתפס בדבריו וכדמפרש ואזיל:

ואתחנן. הוא לשון וחנותי לשון חנם:

פסקה ב

ואין איש. במקום הזה:

המסות. לשון ותמס שחמדתו נמס ונשאר מעל שהרי הקב"ה לא השגיח בו:
[שהם מתוקנים גרסי']:
אלוה. וזה כל אדם שהיה אלוה ואדון על הכל:

פסקה ג
דוכסין כו'. מיני מושלים הם:
שעתא כו'. שעתו וזמן ממשלתו עברה ולא יהיה כבראשונה:

פסקה ד
ולא בא כו'. בא נגד הקב"ה בתוכחה ודרך דין:
בפלטין. של מלך:
בזרוע. בחזקה ובזרוע נטויה:
[ה"ג מבקשת ליכנס בתחינות כך כל כו']:

פסקה ה
ארכי. ממשלה:
שהיה בארכי שלו. בעת ממשלתו:

פסקה ו
[השיבני על דברי גרסי']:
חטייה. חטא שלי שחטאתי לפניך:
בקומפין. בשדה ופלטיא ששוחקין בו ומחזירין אותם בו כדי שתתבזה ברבים:
הפגין. תאנים שלא נתבשלו נקראו פגין כמד"א התאנה חנטה פגיה:

פסקה ז
[ה"ג דימה משה את עצמו לאברהם]:
עמק המלך. ודרשו חז"ל שהשוו כולם בעצה אחת להמליך אברהם עליהם:
והזר הקרב. והיינו לא תקרב ועיין בבראשית רבה פר' נ"ה מאמר זה יותר ברור:
בדין ברחמים. יהו"ה כתיב שהוא שם של רחמים והניקוד אלהים מדת הדין ועי' בהרמב"ן בפרשה זו:
דבר ה'. דיבור הוא לשון חוזק ודין כמד"א דבר האיש אדוני הארץ אתנו קשות:

פסקה ח
[ה"ג עושה לי כך אתה החלות לבוא]:
אמר ליה משגדלת. התחלת דיבור הוא זה כמו דבר אחר ודו"ק:
רבונו של עולם אתה החלות. דרש החלות לשון לא יחל דברו:

שומע ושותק. ומסתמא גם בפניו היו מחזיקים אותו באיש מצרי והיה לו לומר עברי אנכי ולא מצרי:

פסקה ט

[נקבר כאן אצלו גרסינן]:

מעותיו. מעות של נחושת הם:

בתוכם. בתוך המעות:

הן באים בזכותך. ומכלל הן אתה שומע לאו:

פסקה י

[שלא יהא שטן מקטרג בסעודתו גרסינן]:

שתפלתו נשמעת כו'. בירושלמי בפ"ק דברכות גרס אין השטן מקטרג באותו יום ובבבלי בפרק אין עומדין גורס אינו ניזוק כל אותו יום וכן הביאו כל הפוסקים:

מכאן עד לרקיע. בירושלמי מסיים וכן כל רקיע ורקיע וכן בין כל רקיע ורקיע וכן טלפי חיות כמנין ישרה תקט"ו:

עריך. עד אצלך יבא המתפלל:

[טרם יקראו גרסינן]:

פסקה יא

פדגוג. אומן המגדל בני האדון ועי' ריש פרשת בראשית:

כבלים. כבלי ברזל לייסרו ולאסרו בהם:

רעות רבות וצרות. ג' מיני פורעניות נגד שלשה מעלות שיש בערך מנין מאה אחדים עשיריות מאה:

פסקה יב

ה"ג **מה המקוה הזה**. ועי' באיכה רבה בפסוק סכות בענן ובמדרש תהלים:

פסקה יג

נשאל לששת ימי בראשית. עיין בב"ר פרשה ח':

יקוו המים וכו'. בכולם כתיב ויאמר ולא כתיב ויאמרו:

פסקה יד

וכל פמליא וכו'. הם קרובים ונסמכים עליהם:

ה"ג **תקראו אתם**. ודריש הכתוב חסר וי"ו קרי ביה אתם:

פסקה טו

[ה"ג קרוביהן אני]:

שגדלה כו'. כלומר כביכול גדלה אותו על פי דרכה וכפי רצונה כאב שגידל את בנו והגדילו כפי רצונו:

ה"ג **ואם אין נוצחין וישראל ודאי נוצחין שנאמר ומי גוי וגו'**. ופירושו בר"ה ויום הכפורים כשעושין תשובה ותוקעין בשופר ודאי נוצחין וכדאי' בירוש' דפ"ק דמסכת ר"ה וכמו שהביאו גם בספר אורח חיים והילקוט בפרשה זו:

פסקה טז

[ה"ג הגיעו לנס א' אמרו]:

לנס. איי הים תרגום שלו נסי ימא ובפ"ק דגיטין והנסין שבים:

מכיר אני. בתמיה. ומעשה זה בירושלמי דמסכת ברכות בפ' הרואה ועיין עוד שם:

פסקה יז

לעשרים. כלומר לאחר עשרים ביום כ"א שמה שאמר ה' שמעה וגו' לא היה אלא ביום אחרון לתעניתו כמו שכתוב עד מלאת וגו' ואח"כ נענה:

יונה אל ה'. גרסינן:

לעונה. יום או לילה נקראת עונה כדאיתא בסוף מס' עבודת כוכבים:

עת רצון. עת זהו עונה וכהאי דאיתא בב"ר פ' ל"ד מן ענתה דיהבת ידך עלה כו' שפירושו מן ההוא עת וזמן:

פסקה יח

קורצין. שמגלח אותם עד שאינו יכול לתפסם כי אם בראש הזוג או בצפרנים כך פירש הערוך:

בלורית. מגדל שערו לשם עבודת כוכבים:

ברכות וקללות. אם לא יעבדום או יעבדו וי"ל שר"ל למה שאמר בעודן במצרים כמה פעמים וידעתם כי אני ה' וכמ"ש בספר הזוהר בפרשת וארא ומצאתי באות אמת בשם ילקוט כתיבת יד גורס בחמשה בסיון אמר להם ברכות וקללות כו':

פסקה יט

[ואב בית דין אומר גרסי']:

ואני אוסר. בתמיה וכן כולם זה אחר זה ודרש כרובם כתיב חסר וי"ו לשון רב ונשיא. כלומר כשחוטא הרב והוא הנשיא כן חוטאים כולם:

שהן מביישים. הנשיאים והדיינים וכן גרס בילקוט תרי עשר הדיינין מביישין כו':

אמם והורתם. ר"ל הנשיאים והגדולים כמד"א תורת אמך הורתם לשון מורי התורה:

קומקמוס. יורה של נחושת שמחממין בו חמין:

על תלמי שדי. בפתיחתא דאיכה רבה מפרש שהיו מעמידין צלמי עבודת כוכבים על כל תלם ותלם:

פסקה כ

זה אליפז. שצוה עליו עשו אביו לרדוף אחר יעקב ולהרגו והוא לא עשה כן אלא לקח ממנו מה שמצא בידו כדי לקיים בזה מצות אביו שהעני חשוב כמת כמו שפירש רש"י זכרונו לברכה בפרשת ויצא ועיין עוד בילקוט בפרשת וישב:

בביאה אחת. דרש תבואה לשון ביאה כמו תבואתה לראש יוסף:

חטייה. חטא ועון:

הא בייא כו'. הרי צרה גדולה באה לעולם שהגר תושב מפנה ודוחה בעל הבית מביתו והנמשל מבואר מעצמו:

מולין. בפרק חלק איתא דוד של לחושת חלול מבפנים ונתנוהו בתוכו וכן הוא בירושלמי דפרק חלק ובערוך:

[שלא ענה אותו גרסי']:

שמא חס ושלום. דברי הספר הם ולא דברי מנשה:

ה"ג בירושלמי דפ' חלק **ויחתר לו מלמד כו'**. ונכון הוא שהרי בד"ה לא כתיב ויחתר אלא ויעתר ודרש ויחתר בחילוף חי"ת בעי"ן כמשפט אותיות אהח"ע:

משיב הרוח. וישיבהו דריש לשון משיב הרוח וכ"ז במדרש רות פ"ה ובפ' אמור פ' ל' וע"ש:

פסקה כא

חמורה. והיו עושין אותה כדי להכעיסו:

[במחשבה גרסינן]:

בזמה. פירושו במחשבה כד"א זמה היא ותרגום עצת חטאין וכן כאשר זמם חשב וכן הרבה:

פסקה כב

שאינה של יחיד. אלא של רבים אינה צרה שהקב"ה אינו מניחם בצרה ודריש דכתיב בצר לך והיה לו לומר בצר לכם לומר שעל רבים אינו חל לשון צרה:

פסקה כד

[ר' אליעזר ורבי יהושע גרסי']:

סנקליטין. יועצי המלך היושבים על הדין:

סנקליטו'. אחד מבית דין:

[ה"ג בסוף כ"ה ימים גילה]:
עוד חמשה ימים. כלומר הלא יש עוד חמשה ימים ויכול הקב"ה לעשות בהן נס להצילם:
ה"ג **אמרה לו אין לך**. וכן הוא בילקוט תהלים:
מוץ אותו. נראה שהטבעת היה חלול וסם המות היה נתון בתוכו וכשהיו הסנקליטין רוצין להמית אדם בסתר שלא ידע בו שום אדם היו נותנין הטבעת בפיו והיה מוצץ בו ומת:
חבל. אוי לשון קובלנא:
כלומר הצדיק הזה לא מל. אינו מדברי הספר אלא פירוש נכתב בתוכו:
הקיטון. חדר:
קופסא. תיבה קטנה:
[ה"ג לזה אני נעשה מגינים]:
וזה לא הבטחתי אותו. ולפיכך ראוי שאני נעשה לו מגינים הרבה ובילקוט מסיים ביה הכי בהדיא:
פרגריטא. בערוך משמע שהוא שם מקום:
באילו פנים. באיזה פנים:
[אני כופר בכם גרסינן]:

פסקה כה

על ו' דברים. כן הוא לעיל בפרשת בראשית. ובפ' ד' מיתות איתא ז' מצות וכן לעיל בפ' בראשית אליבא דר' יעקב וי"א עוד יותר וע"ש:
יש סליחה. בלא מיתה:
תוסס. רותח ומנענע כדאמרי' בדמו של זכריה באיכה רבה:
ששתק. שעמד מרתיחתו:

פסקה כו

[ה"ג את נפשו בכסף מהו:
מפני שאמר לי כו' אתה לא תבנה גרסינן]:
יושב. ובטל מלהכין מה שבידו להכינו:
[והנה בעניי גרסינן:

פסקה כח

ויסורין שהבאתי גרסינן]:

שלא כנגד מעשיך. הפוך מעשיך שמעשיך היו טובים ונכוחים ואינו משפט אמת ח"ו כי הוא האלהים דיין אמת או י"ל שעדיין לא נפרעתי ממך כנגד שיעור מעשיך ויהיה כי ה' הוא האלהים רחום בדין ונכנס עמך לפנים משורת הדין:

מכל האלהים. משמע הם גדולים אבל הוא גדול מהם:

בכל הארץ. הרי שהעיד על הארץ אבל לא על השמים:

ה"ג שנאמר כי ה' אלהיכם כו' עד מתחת:

משה שמו כו'. פי' אבל רחב לא אמרה ואין עוד:

שמו. שם אותו כלומד העיד על ממשלתו ואחדותו:

[ה"ג אף בחללו כו' שנאמר כי ה' הוא האלהים בשמים כו' עד אין עוד מהו אין עוד כו']:

תנו לה וגו'. לישנא דקרא נקט סוף ספר משלי:

בעונתם. בלי עתם הקבועה להם מיום הולדם:

לך ותפרש כו'. לשון הליכה:

[ותפרוש גרסינן]:

פסקה כט

שמעתי. שהגידו לי על משה:

והיאך ברח כו'. וכי אפשר לאדם לברוח מן המלכות כן הוא בפרשת שמות ובמדרש חזית ובמדרש תהלים מזמור ד' ובירושלמי פרק הרואה ועיין שם כל הדרשות דלקמן:

וקהתה. נעשית קהה בלי חידוד עד שנשמטה ונחלקה מעל צוארו ובמדרש תהלים איתא שנשברה החרב:

[ה"ג ולא עוד אלא שקהת]:

הקוסטנר. ההורג נפשות המחויבים מיתה למלך:

והבריהו. המלאך הבריח את משה והם לא נתנו לב עליו כסבורין היו במלאך שהוא משה ועיין לעיל בפרשת בשלח ובמדרש חזית:

[שעשה הקב"ה גרסינן]:

אסכילי. מלומדים יודעי דת ודין וממונים על המשפטים וכן נקרא בית תלמוד אסכולי בלשון יון ובמדרש תהלים גרסינן אוכלוסין:

מי שם פה. ע"ל בפ' שמות. [ועכשיו איני עומד לך גרסינן]:

והיה בתמיה: [ה"ג **בנוהג שבעולם בשר ודם עושה לו פטרון שהוא מתקיים עליו**]:

פטרון. מושל ואדון כן הוא בב"ר פרשה צ"ד:

שהוא מתקיים עליו. שנותן השגחתו עליו להיות לו למגן ולמחסה ומסתר ביום זעם:

באנקליטון גרסינן. ועיין בערוך ופי' נתפס בדין בב"ד:

היכן הוא כו'. לא הוא עצמו מועיל לו וגם לא פטרונו מועילו באשר דבר המלך שלטון וגבוה עליהם:

איפומניטא. לפי הענין הוא גזר דין ובילקוט גרסינן איפאנטא:

מחרב כו'. משמע מתחת החרב ממש הצילו ודייק מדלא כתיב מיד פרעה:

בחטייה. בחטא שלו:

[והיכן כטרונו גרסי']:

שארעה פרשת רוצח. לפיכך אמר עכשיו שירה על שנתקיים ע"י פרשת ערי מקלט שהרי הוא ברח ונקלט ועכשיו צוה הקב"ה על ערי המקלט ודייק מדכתיב אז יבדיל והתם כתיב אז ישיר כן הוא בילקוט:

בערי מקלט. בדין ערי מקלט:

פסקה ל

ה"ג **אמר ר' יוסי בר חנינא א"ל הקב"ה למשה הזרח שמש כו'**. וכן הוא במס' מכות:

[בעון הרציחה גרסינן]:

לחרש. אומן חרש עצים או אבנים:

בטובתו. כלומר בכוונתו:

למטלון. לגלות ולטלטול: [ה"ג **שבראתי בראתי זוגות**]:

פסקה לב

ערפל. נראה דצ"ל ערבות:

[ה"ג כשם שלא שתפתי עמך אלוה אחר בשמים כך]:

פסקה לג

ומלך. פירוש ותהיה מלך:

עמק המלך. עיין לעיל שדרשו רז"ל שהשוו כולם בעצה א' והמליכו אברהם עליהם ולכך אמר עמק השוה הוא עמק המלך:

אית אנת לנפשך כו'. אם יש לך יין מיותר למוכרו מכור אותו לי כי לא היה חש לדבריו. [תן לי גרסינן]:

ה"ג **אם מרא דנפשך את לא כו'**. פירוש אם בעל נפש ומושל ביצרך את אל תטעום כו' כי ודאי אינם עושין בטהרה:

ה"ג **א"ל אנא מרא כו'**. כך נראה לפרש הגירסא שלפנינו אבל בירושלמי סוף מסכת עבודת כוכבים מביא המעשה ולא גרס הכי וכן מעשה זו ישנו בפ"ק דחולין אך אינו בזה הסיגנון:

ואל למולך. הכי קאמר ירא את ה' שתשמר מן המולך שלא לעבדו:
המליכו כו'. שצריך לקבלו עליו למלך ולומר שמע ישראל:
דבר של קידוש. דבר גדול וקדוש כזה וכי היה לך לאומרו רק בלשון נוטריקון ועם שונים שצריכים לפרש עם אותן האומרים שני רשויות כו' כדלעיל ואינו מובן בפי' לכל:
[ה"ג ואח אין לו אין לו אח כו']:

פסקה לד

דוכסין ואיפרכוסין. מיני מושלים הם וכל זה הוא באיכה רבה בפסוק חלקי ה':
שיהא מתקיים. נתבאר לעיל:
מתחלפים. משתנים ויורדין מגדולתן כשירצה המלך:

פסקה לה

ה"ג **אל ישראל אביכם הוא**. פירש ה' שהוא לאל לי ששמי ישראל הוא אביכם ואלהיכם לבד ועי' לעיל פרשת ויחי וכוונה רצויה תמצא בחלק התכלית פר' שביעי:
עכשיו כו'. כלומר הניחא שבטים היו צריכים להשיב אל דברי יעקב אביהם לאמר שמע כו'. ולקבל עליהם אלהותו ואחדותו אבל אנו למה אנו אומרים כו':
נוהג כו'. הוא נוהג:

פסקה לו

קוזמין. פי' הערוך תכשיט:
[נתנה לה לאשתו גרסינן:

פסקה לז

שברא בך גרסינן:
על כל נשימה ונשימה גרסי']:
נפש רוח נשמה כו'. טעם לכל שם ושם עיין בב"ר פרשה ט"ו:
חמשה שמות יש לה כו'. מאמר זה הוא במדרש תהלים. וקצת בסיגנון אחר הוא בפ"ק דמס' ברכות:
[ה"ג קרא הקב"ה לישראל כלה ואלו הן]:
ה"ג **שפתותיך כלה גן נעול אחותי כלה**. וכן הוא במדרש חזית בפסוק מה יפו וכן הביאו הילקוט בספר ישעיה:
עשרה לבושין כו'. במדרש חזית בפסוק מה יפו מונה אותם במנין אחר:
עד שוש אשיש. עיין במדרש חזית סוף פסוק הביאני המלך חדריו:
חסלת סדר ואתחנן בעה"י:

פרק ג

פסקה א

באלוש. שבת באלוש אפקוד אליבא דחד מאן דאמר כדאיתא בירושלמי ריש פ' יום טוב ובסדר עולם:

שמא לרעתך. שיושב בטל ואינו יכול להשתכר במלאכתו:

[ה"ג שאנו עושים אמר להם הקב"ה מצות שאתם עושים מפירותיהם]:

בעקב. בסוף לעתיד לבא:

פסקה ב

אמר ר"ל כו' עד. במדרש תהלים והביאו הילקוט ולעיל פרשת דברים וסדר נשא ריש פרשה י"ד ובם עיקר המאמר הנצרך פה:

שופת. מושב אני היורה על האש כלומר מכין לו פורענות שלימה:

הכל מוכן. הלשון מגומגם והענין כשיעשו ישראל תשובה ממהר הקב"ה את הקץ כמ"ש הכתוב אני ה' בעתה אחישנה ודרשו חז"ל זכו אחישנה:

ואני דורך כו'. כלומר אשליך נעלי מעל רגלי וארמסם בעקבי ועי' לעיל בסדר נשא פרשה י"ד:

קוריסין. דרך אדנות וביוקר ולפיכך מאכילו ומשקהו כדי שיהיה גדול ושמן ויפה תואר:

קוריסין. לשון אדנות ועיין בערוך אחר ערך קרינא:

פסקה ג

מצאת אחר כו'. בתמיה:

ולא קיפלתי גר'. שצריך לקפלו ולנערו שלא יאכלם עש ורקב כדאיתא בפ' אלו מציאות:

איסטרטין. נציבים ושרים:

בלביטון. חכמי העצה:

[ה"ג וי"ב ראשי שבטיה]:

אמונתו. גרס בכל מקום במקום אומנותו:

ובקשו ממנו. עצה טובה ותקנה:

שנערוב. שאהיה ערב בעדכם ומעשה זה בירושלמי בפ"ק דמס' דמאי ואיתא התם שאסף כל העכברים והיו מצפצפים ואמר להם דעו מה שהם אומרים שבשביל שלא הפרשתם מעשרותיכם לפיכך הם אוכלים את התבואה:

היתה הולכת כו'. בירוש' בפ"ק דמסכת דמאי איתא שהלכה להנשא ועיין עוד במס' בבא קמא בפ' שור שנגח את הפרה:

[ה"ג אמר להם אי אפשר]:
מנין. שצריך הכתוב להאמין על תשלומין שכר מצות שנאמר ונשמרתם וגו' ולא נאמר שישלם להם אלא לבסוף שנאמר והיה עקב:

פסקה ד
בכח וכו'. כלומר בשבילו ובשכרו:

פסקה ה
ה"ג **מה פרי אדמתך סיגים אף פרי בטנך סיגים**. וסיגים פירושו מסוייג ומשומר כדאת אומר סוגה בשושנים ועי' ערוך ערך סג הראשון:
אף פרי בטנך. יהא משומר ומסוייג מכל פגע רעה. ואות אמת הגיה מה אין פרי כו':
וכפר אדמתו וגו'. שהאדמה תכפר על העם:

פסקה ו
אילונית. לשון איל זכר דוכרניתא כך פירש"י בפרק אלו נערות:
לא תהא תפלתך. דייק מדכתיב לא יהיה בך דמשמע מאשר בך ומקרב לבך וזו היא התפלה ועיין בפרק אלו מומין:
מן התשובה. שידעו כולם להשיב תשובה שלימה לשואליהם וכמעשה שמביא:
ניפולין כו'. עיין בפרשת נח ובמדרש חזית בפסוק כמגדל דוד דלא גרסינן הכי וכן בערוך גרס כמו התם:
והבהם. מוליך בהמתו:
מהו דין כו'. כלומר מה זה חידוש בא לידינו שפגענו בהר הקודש הזה:
[ה"ג א"ל מנין לך אמר לו לא כך כו']:
אין ההר הזה. דרך שאלה הוא:
אלא חוץ כו'. בתמיה:
א"ל אין כתיב כו'. וכי לא כתיב כו' וכן לקמן עד ואין אתה אומר לי:
ויכסו וגו'. הרי שגם ההר הזה בכלל והאי דכתיב לא גושמה ביום זעם היינו שלא ירד עליו הגשם מן השמים אבל מכל מקום המים הלכו שמה וכמ"ש הרמב"ן בפרשת נח:
ובבהמין. אפילו מוליכי הבהמות אינם עקרי' מן התשובה:

פסקה ז
[והכניסה לו גרסינן]:
אריסין. פי' בעל העקידה שני חפצים תכשיטין וי"ל שפירושו שלשלת ועיין בערוך ערך ארסה:

אשר יצוה. סיפיה דקרא לעשות משפט וצדקה:

פסקה ט

מה כאב. מכאוביו דרש נוטריקון מה כאב:

ה"ג **הוי תנאין שהתנית**. פי' הרי התנאין כו':

[ה"ג כך באזנינו שמענו]:

הוי שמע ישראל אתה עובר היום. הרי הדבר ברור לכם כאלו תעברו היום:

פסקה יא

עמוד אף אתה. כמו גם אתה:

חמשה מלאכי חבלה. ועי' בשמות רבה פ' מ"א ופ' מ"ד:

מן הדבר הזה. מן הדיבור הזה שאמר הקב"ה צויתים וכדמפרש ואזיל:

שקד משה גרסי'. פי' היה שוקד וממהר להשיב סניגוריא:

מה פום סבור כו'. מה יוכל לדבר פה סגור שנסתתמו טענותיו כלומר מה אומר ומה אדבר כו':

ה"ג **משפסק סניגור היה רוח הקודש מלמד זכיות כו'**. ועיין בויקרא רבה פ"ו ובילקוט משלי סימן כ"ד ופי' משפסק סניגוריותו של מרע"ה היה רוה"ק מלמד זכות עליהן:

[וכך היה אומר גרסינן]:

והפתית גרסינן:

ה"ג **שנקראו ריעים להקב"ה שנאמר למען אחי וכו'**. וממילא ג"כ הקב"ה ריע לישראל ולכן אמר לישראל אל תהי עד חנם בהקב"ה שנקרא ריעך. אבל בויקרא רבה פ"ו וכן בילקוט משלי הגירסא יותר נכונה וה"ג עד חנם אלו ישראל שנאמר אתם עדי נאם ה' ברעך זה הקב"ה שנאמר רעך וריע אביך אל תעזוב והתפתית כו' ומי שערבו לבו לגשת ולהגיה יהי אלהיו עמו:

מחבט עצמו גרסינן:

אמרה לו אין. כלומר הן שמעתי ואין בידי לעכב:

ואין אתה כו'. לשון שאלה ולא תאמר לו מי היא:

[הכי גרסינן להשתעבד בה אמרו לה הן אמרה] כו':

פסקה יב

וקדשתם. הרי שקדשם:

בדברו אתו. כשכתב התורה מפי ה' ית' וכדמפרש ר"ל ואזיל:

מכפים כו'. מכף ידו של הקב"ה לכף ידו של משה:

לסרסור. זה שקונה מזה וקודם שלוקח אותו מכרו כבר לאחר וכל זמן שלא מסרוהו ליד הקונה ממנו אם נשברה נשברה לו לסרסור כן הוא בב"ב פ"ז מ"ח:

פסקה יג

שחיק עצמות. כלומר יטחנו וישחקו עצמותיו וימח שמו:

פסקה יד

הא משה. לשון הגערה במבין:

מפיג. מחליף ומקרר חמתך כד"א ואין מפיגין בצונן בפ' המביא כדי יין:

קטריקי. מצאתי בספר מתורגמן שהוא לשון יון והוא קטיגור בהיפוך אותיות ור"ל תוכחה אבל בערוך גרס קטדיקי והוא עונש בלשון יון:

פסקה טו

לא היו מופקדין. בתמי' הרי בידך פקדתים להביאם לישראל:

כעוס. כאלו היה כועס על ישראל:

רותחין. כלומר כועס ורותח:

צוננין. כמו צוננין:

הוי נותן רותחין. כלומר אי אתה יכול לכעוס שאני עומד נגד כעסך:

ה"ג **והרי בניך מרים חלה אותן**. וכן הוא בילקוט פ' ויחל וכן משמע בהדיא לעיל פ' כי תשא ופי' חלה המתק אותם כד"א חריפותיה מחליא ליה מה מתוק מדבש ת"י מה חלי מדובשא ודרשו ויחל מלשון מחליא:

בקיטון. בחדר הפנימי:

והפדגוג. אומן המגדל בני המלך:

בטרקלין. בהיכל לפני הקיטון:

אינו מבקש כו'. שהרי הוא בקיטון מבפנים ואין שם מי ימחה בידו:

[ה"ג לא תחת תחלה שמים כעשן וגו'] ואח"כ.

חשוב כו'. אפי' אם תחשוב אותם רעים וחטאים כסדום:

הא משה. לשון הגערה ובניחותא:

אם הללו בחיים. אלו שבעים ושבעה:

חיין הם המתים. דרך שאלה שאל אם יחיו המתים לעתיד:

טועה. מסופק בתחיית המתים:

[לא כך אמרתי גרסינן]:

פסקה טז

שני שושבינין. שמעמידין לחתן וכלה כדאי' פ"ק דכתובות:

פסקה יז

והלבלר. סופר:

משלך. שלם עתה לו שכרו:

והרי כתב ידי. אני חותם ומקיים הכתובה אכן גבי הקב"ה הוא הכותב והחותם ברוך הוא ובאות אמת מחק והלבלר:

פרק ד

פסקה א

קוצין קוצין. חתיכות מקוצצין וכל זה בירושלמי פרק בני העיר ובמדרש קהלת בפסוק אל תבהל מפניו:

פסקה ב

[ה"ג מהו שמעו והאזינו וגו']:

ואל תדברו גבוהות. אל תנהיגו גבוהות בעצמכם:

תגבהו את הטובה. אל תגרמו שתשאר למעלה ולא תרד למטה:

מהו אם תאבו וגו' גרסינן:

מונייק. ענק ותכשיט לגרגרת:

פסקה ג

בסיני. שגלה להם שהבחירה בידם שהרי צוה אותם עשה ולא תעשה:

ובחרת בחיים. שהורה להם איזה דרך יבחרו בו:

פסקה ד

מהו את כל. שאמר מצוה לשון יחידה ואמר כל משמע כלל הכל:

קריאת שמע. ששקולה כנגד כל המצות. [ה"ג נר ה' נשמת]:

הוי כי וגו'. קרי ביה תשמרון המ"ם בקמץ קטן פי' תהיו נשמרים:

וארבעים ושמונה גרסינן. ועיין שוב במדרש משלי:

בית רובע. מקום ראוי לזרוע בו רובע הקב:

[בחללו גרסי']:

פרמא. צעיף ומסוה ועיין עוד מזה בסדר נשא פרשה י"ד:

אימתי. פודה את נפשי מאותם שלוחמים בי כמו בקרב כשהוא עמדי ובעזרתי ברבים ומי הם כו':

ה"ג **אריב"ל אוקוניא מהלכת**. פי' צלם ודמות וזהו שאמר הכתוב אך בצלם יתהלך איש:
ראה. כך אמרה התורה:
[ה"ג משמרים אותך אימתי]:
הרי. כמו הוי:

פסקה ה

א"ל אשתו. של עבד אמרה כך לאשה עבד המלך:
שלא יהא מבקש. שלא יצטרך לבקש ליתן וכו':
מורייס. מין טיבול חומץ וקיוהא והוא ידוע:
מטעם. היה טועם ומוצץ את שפתיו:
אלא ליילל. עיין בבראשית רבה פרשה י"ט:
[א"ל מרי הרי שפחתך גרסי'. יותר ממנו גרסי']:
איסטרולוגוס. חוזה בכוכבים:
ארכי ליסטים. שני תיבות הם ארכי ליסטים פי' אדון ושר על הליסטים:
להשליכו. לאבדו ולהמיתו:
לבני אני כו'. בתמיה:

פסקה ו

ה"ג **אלא א"כ היה לו עפר מוכן**. ועי' בפ"ק דמס' ביצה:
אין בין כו'. לפיכך אסור לחפור בדקר כדי שיכסה:
מה שאסרתי לך כו'. עיין לעיל בויקרא רבה פ' כ"ב:
וכאן. כאשר באו לא"י חזר והתיר להם בריחוק מקום:

פסקה ז

[שאלו נפרעת גרסי':
ה"ג בחסדך וגו' אשר ראית עניי זה יוסף:
ה"ג שהרחבת את גבולי שנאמר כי ירחיב וגו' כי ירחיב]:

פסקה ח

מעשה וכו'. לעיל בויקרא רבה פ"ה פרשתיו:
ועשה. עכב ושהה:
[הכי גרסינן התפללו עליו]:
סימא. אוצר ועל שם שסמוי מן העין נקרא כן:
עד שרבותינו. כלומר כשהיו רבותינו כו':
חייך. לשון שבועה דרך ברכה:

ומי יוכל כו'. ומי יכול לעמוד עמו עם המלך טוב ונוח לעמוד יותר בנקל מה שאי אפשר עמו:

ראש פרק. שכתבוהו בפנקסם בראש כדי שיראוהו הכל ואע"פ שהיו שם אחרים שנתנו יותר וכן הוא לעיל בויקרא רבה פ"ה ובמדרש משלי בהדיא:

[ה"ג ולא שהיה רמאי ח"ו אלא שהיה מרמה במצות שהיה כו']:

ממקומו. היכן שכתוב בתורה מצות הצדקה:

ואח"כ כי ירחיב. הרי מבואר ההרחבה כמו מתן אדם ירחיב לו:

פסקה ט

ה"ג מדבר בישראל:

[ה"ג אלא בישראל ומי עשה להם דין]:

אלו ישראל. שהקב"ה התיר להם האיסור וכדמפרש ואזיל ודריש מתיר אסורים מלשון איסור והיתר ותשלום מאמר זה בויקרא רבה פ"ה ובמדרש תהלים:

להלן כו'. בפ' אחרי מות אסר להם בשר תאוה:

וכאן התירו להן. בריחוק מקום:

פסקה י

חשבונך. אם אתה עושה חשבון טוב לפרוע במהרה ובאמונה:

ובדוק אותי. בחנני ונסני פעם אחת:

ה"ג מי גרם לך ליטו כל מה:

הכי גרסינן האדם הזה כשנבדק ומפריש כו':

פסקה יא

ה"ג מרחיב את א"י:

כשישרה אותה. ישרה מהרים וגבעות ובקעות ואז תהיה רחבה ונסבה למעלה:

פרק ה

פסקה א

ה"ג **אלו הם הקרובים אביו ואחיו ואחי אביו כו'**. ועיין זה בפרק זה בורר בבבלי ובירוש':

מה נגעים ביום. דכתיב ביום הראות בו כו':

ה"ג בפ' בא סימן **אף דינים ביום ומה ריבים פרט לקרוב אף נגעים פרט לקרוב**. ומה שקרוב פסול לדין יליף ליה בבבלי ובירושלמי פ' זה בורר מלא יומתו אבות על בנים:

אל תהי מלגלג גרסינן. פירוש מיקל ומזלזל:

שאת מזעזע גרסינן:
שהוא. מפני שהוא כו':

פסקה ב
הטינא. טיט וירקב את התבואה:
ולמה היא עושה גרסינן:

פסקה ג
כזבח אין כתיב גרסינן:
אלא מזבח. יותר מן הזבח:
קריבין. ההקרבה שלהן:
בין בעוה"ז בין בעוה"ב. שבעולם הזה הגמול והעונש לפי הדין ורב חסד מטה כלפי חסד:
ה"ג הקב"ה לנתן לך וכו':
ה"ג ואהיה מתהלך מאהל:
לקלל. לזלזל בכבודו ולבייישו כד"א והוא קללני קללה נמרצת או יש לפרש קללה ממש.
שאמרו מי יתן מותך כדלקמן:
תדע לך מה וכו'. ממה שאמר דוד תדע שכך היו אומרים:
מבקשים כו'. מסבבים פני הדברים כאלו אומרים מי יתן מותך שהרי אתה לא תבנה והוא אמר שמחתי וגו' כלומר גם אני רצוני בכך שאמות מהרה כדי שיבנה בית המקדש והקב"ה אמר אין אני מחסר כו':
רמיות. שהעניים יסמכו על זה ויגזלו ויחמסו ואם יתחייבו בב"ד המלך יפרע בשבילם:

פסקה ד
בידו. ביד שמאל וכן הוא בויקרא פרשה ד' ובמדרש קהלת סוף פסוק מקום המשפט:

פסקה ה
השוטר כשופט. שהשופט יוכיח את עצמו ויתן לבו לכלכל מעשיו ולגדור פרצותיו וזה יעמוד לו במקום מקל ורצועה וכדמפרש ואזיל שנא יהא המכה השופט צריך ללקות להיות לוקה על מעשיו:

פסקה ו
שש מעלות כו'. עיין בבמדבר רבה פי"ב ובמדרש אסתר בפסוק כשבת המלך ובמדרש חזית בפסוק יפה את כתרצה:
סדר הדין. עי' בירושלמי פ' זה בורר ובמדרש קהלת בפסוק אי לך ארץ:
האנטדיקון גרסי'. פי' הערוך בעלי דינין:

יהא אומר. יהא דיין אומר לעשיר לבוש כו':
שאין הדין עמו כו'. ולא תכירו פנים פירושו אל תראה לו שאתה מכיר ויודע שיצא חייב בדינו:
לאמיתו צדקהו גרסינן. פי' שיפסוק הדין בלי דרישה וחקירה:

פסקה ט

ה"ג **אדם חנף וגו' רבנן אמרי כו'**. ופי' זה שהמליכו עליהם מלכים שאינם הגונים שמשעבדים בהם היה מפני המוקש והחטא שעזבו את ה':
פרוסטי'. הבטחתו ושררתו שמקוה לקבל ממנו. חכמות שרותיה תעננה תרגום יונתן חכמות פריסטיותה:

פסקה י

[למה לא בנו גרסינן]:
דילטורין. הולכי רכיל:
[שלא היה ביניהם גרסינן:
בבוא דואג גרסינן]:
דואג שאמרו. עי' זה לעיל ריש פ' חקת:
מסיח. מדבר כבני אדם:

פסקה יב

ה"ג **כאדם היורד מעל הסולם ופניו לאחוריו**. ועיין לעיל סדר נשא פי"ב ובמדרש חזית בפסוק צאינה וראינה ובירושלמי במסכת ראש השנה גרס כהדין דסליק בסולמא הפוך:
מיכאל כולו שלג וגבריאל כולו אש. כן נ"ל להגיה לפי מה שנמצא מזה בפי המקובלים והכי גרסינן גם כן לעיל בפרשת נשא בשם ר' יצחק וכן תרגם המתרגם בפסוק המשל ופחד עמו אמנם נוכל לומר גם כן שסברת הספר פה שמיכאל משמאל דין אש וגבריאל מימין חסד שלג וכן הוא בב"ר פי"ב ונקרא גבריאל ע"ש כובש מדת הדין בחזקה ולפיכך נקראת מדת חסד אל בפי המקובלים כד"א ולבקש מאל אכלם והקב"ה מכלכל חיים בחסד וזהו ע"ש שכובשת מדת דין בחזקה ובכח כי אל לשון חוזק כד"א ואת אילי הארץ לקח וכן פירש"י ז"ל ריש פ' ואתחנן על ידך החזקה וכן מצינו בספר הזוהר פ' בהעלותך ופ' במדבר שמיכאל ממזרח ואוריאל מדרום וכן כתב הציוני וזהו הפוך הסדר המורגל בפי המקובלים ז"ל ורבינו בחיי כתב בפ' במדבר והכי איתא ג"כ לעיל בפ' במדבר רבה שגבריאל מלפנים למזרח ואוריאל משמאל לצפון ומעתה נוכל לומר ג"כ שסברת הספר פה לומר שגבריאל לפנים ולפיכך לבושו חסד שלג כי לעולם הפנים מראה פנים

מאירות ונוטה כלפי חסד שלזה קראו המקובלים ז"ל כתר עליון שהוא רחמים גמורים בלי תערובת דין כלל אל עליון כי החסד נקרא אל וכתר עליון שהוא רחמים גמורים קראוהו אל עליון וה' ית' יורנו תמים דרכו:

מזיקים זה את זה גרסינן. ולעיל בפ' נשא דייק מדכתיב עמו וכן במדרש חזית:

פסקה יג

אכנו בדבר. קרי ביה בדבר פירוש בדבור:

אני מוריש. לשון ירושה דרשו:

[ככף מאזנים גרסינן]:

ה"ג א"ל הדבר מוכרע נראה כו'. ומשה אמר כן להקב"ה:

יישר כו'. ודריש אשר כמו יישר וכן בכל מקום אשרי פי' מאושר ומוחזק כד"א אשרו חמוץ:

[כי תקרב וגו' גרסינן]:

פסקה יד

דאטגמא. פירש הערוך פתשגן כתב:

[ה"ג ילך לו ומי שמבקש לעשות שלום יעשה ומי כו':

פסקה טו

מכעיסין אותו גרסי']:

ודורש כו'. עיין בויקרא רבה פרשה ט':

ליצן. רשע לץ יהיר:

מתפסק. עשה עצמו חולה כמו שמצינו בדברי חז"ל שקראו לחולה קצירא כדאמרינן כד קציר ורמי בערסיה. מאן קצירי ומריעי. ונפסק ונקצר חדא מילתא היא:

פרק ו

פסקה א

המול ימול. דריש ביה המול כבר שנולד כך יהא נימול:

ה"ג **כספך ד"א המול ימול אל תהי**. ועיין לעיל סדר לך לך פ' מ"ו:

דכתיב המול וכו'. דריש ביה המל יהא נימול:

נתמלא רחמים. עי' בפי' הרמב"ן ז"ל:

פסקה ב

בתום. בתמיה ובשוה:

היאך היה. בתמיה:
חמורה שבחמורות. עי' בירושלמי דמסכת פיאה:

פסקה ג
לרשיותך. לימי זקנותך שאז אדם נעשה רש ותש כח:

פסקה ה
לא היה צ"ל כן. כלומר לא היה צריך להכתוב להקפיד על הצלת האם:
כדי. ראויה היא שתנצל:
שבשבילה היא נצלת:
שהוא מכפר עליו גרסינן. ופי' על עצמו:

פסקה ו
שקושט. לשון יריית חץ וכ"ה לעיל בסדר נשא פ' י"ב ובמדרש תהלים:
מצילך מאותן. מאותן מזיקים ועי' לעיל בפ' נשא היאך יליף ליה:

פסקה ח
השאילני קרדומך כו'. עי' כ"ז באורך בפ' מצורע וסדר נשא פ' ז':

פסקה ט
שאינו בן אומתך. מישראל ואעפ"כ נקרא אחיך שנאמר לא תתעב אדומי כי אחיך הוא:
סימן. אות וראיה:

פסקה י
ללקות. בצרעת כדדרשינן זאת תהיה תורתה מצורע המוציא שם רע ועיין לעיל בפרשת מצורע:
והוא עומד אצלך וכותב כל גרסינן:

פסקה יא
לעכינא. לנחש:
הדרבון. פירוש הערוך שומר ישב לו שם לשומרה:
החבר. מחבר נחשים:
אף הוא היה כו'. לשון תימה:
אמר משה ותדבר כו'. כלומר זה אינו רחוק בעיני שמרים מדברת שהנשים דברניות הן שמא תעלה על דעתי שאהרן ידבר:
צוותניות. דוחקות עצמן לשמוע כל דבר סתר:
מהרי. מכלל שהיתה מתעצלת:

ופטטות. דברניות:
איסטסיניות. רוחם ודעתם קצרה ואינם יכולים לסבול דבר גדול או קטן שכנגד רצונם או מכעיס אותם והוא לשון הסרה וסטיא ובפ' קמא דמכות שנינו ר' יודא אומר איסטסית היא זו ופירש"י ורב אלפס ז"ל סרה וסטיא וכן הביאו הערוך ועיין שם ומקצת ספרים גורסים איסטטית היא זו והיא היא וה"ג לעיל בסדר לך לך פ' מ"ה איסטטניות:
ויבן. דרש בו לשון הבנה מדלא כתיב ויבנה כלומר היה מתבונן מהיכן כו':
פרדניתא. יוצאנית הנפרדת תמיד מחוץ לביתה:
[ה"ג כולהון הן בכשרות:

פסקה יב

סנקליטור. בעלי עצה וע"ד כן פי' הערוך:
לערב אוננא. מערבת ומבלבלת מתנות ומצות המלך:
למטלון. לבית הסוהר. [ה"ג אמר הקב"ה תיטרד למטלון]:

פסקה יג

כבר עשית וכו'. דרש רפא כמו רופא כלומר יש לה רופא וכדמפרש לקמן:
מלכיא. פי' הערוך סם ופי' שבא לפניו חולה והיה צריך לראות ולבדוק איזה סם לרפואתו:
מה לך צווח. מה אירע לך שאתה צווח:

פסקה יד

[ה"ג שנאמר רומה על השמים]:

פרק ז

פסקה א

איספליאות. לפי הענין פירושו משמעות וביאור וכן בלשון לטי"ן קורין כן בירור דברים:
זוכה ליכנס כו' סלה. פי' לעדי עד כדאמרינן תנא דבי ר"א ב"י כל מקום שנאמר נצח סלה ועד אין לו הפסק לעולם ולעולמי עולמים:

פסקה ב

ששמועותיו. שהוא מבקש לשמוע הם לשם שמים:
[מונה פסיעתך גרסינן]:
וכי יש מזוזה וכו'. כלומר מזוזה של קלף שכתוב עליו פרשת שמע והלא כתיב ביתך ופי' חז"ל בית שאתה משתמש בו:

כי מוצאי. פי' שמוצא אותי הרי שמוצא ומקבל פני הקב"ה:
הוי והי' אם שמוע תשמע וגו' גרסינן. וסיפי' דקרא ובאו עליך כל הברכות וגו':

פסקה ג
תחלתו מר. הזיתים הם מרים:
אף אני שומע תפלתך. דרש ביה שמוע תשמע פי' תהא נשמעת:

פסקה ד
יוחן רשע וגו'. פירושו חנינ' יהיה לרשע מפני שלא למד צדק ר"ל התורה ואינו יודע עד כמה הגיעו עונשו:

פסקה ה
ע"י שנתברכת כו'. הברכה תהא נכרת בבית:
בתי' בת פרעה. שהצילתו מן היאור וזכת' לעוה"ב:
[ה"ג רחוקים זה ראובן כו']:
יחי ראובן וגו'. עי' בפירש"י בפ' וזאת הברכה:

פסקה ו
לפיכך קבעו וכו'. משיב הרוח ומוריד הגשם:
[ר' ליטרין גרסינן]:
ואין טיפה וכו'. וזהו מפני המלאכים הממונים ע"ז ועיין זה בב"ר פרשה י"ד:
לך. פירושו בשבילך כד"א לך לך.

פסקה ז
קלנדא כו'. מיני שמות של ימי אידם שלהם כדאיתא בריש מסכת עבודת כוכבים:

פסקה ח
שניתנה תורה על ידיהן. שהם היו פרנסי אותו הדור:
בת בוגרת וכו'. לפיכך אמר אם תקח כלומר שהוא יחזור ויהדר אחריה וכדמפרש והולך שמלאכי השרת בקשוה ולא נתנה להם:
צופנים. אוצרים כד"א אשר צפנת וגו' כאוצר זה הצפון וסמוי מן העין:
[ה"ג ד"א בני אדם]:

פסקה ט
סיימני. עשה רושם וסי' שידעו הכל שאני בנך:
פורפירא. לבוש מלכות:

ה"ג **הדא אימתי אתם כו'**. ופירושו הוי אימתי אתם נכרים לכל שאתם בני וכדמפרש ואזיל:

מפתות כו'. דריש המופתים כמו המפתים לשון פיתוי:

עושה. שוהה ועושה מלאכה:

ולא היו חוזרין. לפי' לא היו המצריים חוזרים מקושי ערפם לשלוח ישראל:

פסקה י

לחבר. יודע לחבר נחשים:

עכנה. נחש. [יוכל לחבר גרסינן]:

הכל ממך. כלומר ברשותך הוא ובך תלוי הדבר הן לחברה הן להניחה:

אין אתה יודע. בניחותא:

הרי ולא נתן וכו'. שנתו להם רמז שיתפללו בעדו ולא הרגישו:

[במדבר וגו' גרסינן]:

פסקה יא

נתבלו. וזה להגדיל הנס שמה שדרכו להתבלות לא בלה ומה שדרכו להתקיים היה נתבלה:

כלי קוריים. הערוך לא פירשו ועי' בב"ר ריש פ' מ"ט ובמדרש חזי' בפסוק נופת תטופנה ובמדרש קהלת בפסוק ושנאתי את החיים:

מה שהלבישו. הם היו מה שהלבישו וכו':

החילזון. תולעת שצובעין מדמו התכלת:

אסיטון. בגד עשוי מצמר סלמנדריא שהוא מין חיה שנברא' במקום שבוערים בו אש שבע שנים ורש"י פי' בפרק העור והרוטב שבוערין שם עצי הדס ונעשה ע"י כישוף וע"ל בפ' וישב ובילקוט ריש פ' עקב גרסינן אמיטון:

מאכולת. כנים ופרעושים הבאים מחמת זוהמא:

פסקה יב

[וגידלן גרסינן]:

פרק ח

פסקה א

הרבה פעמים. פעמים הרבה בא לו לאדם שאינו פנוי להתפלל:

[ה"ג מקוצר או שהיה]:

צרכיו. פירוש צרכי נקביו:
כך שנו כו'. ריש פרק תפלת השחר:
הכל בעתה. פירוש כך כיון שהגיע זמן המנחה יתפלל מנחה קודם ואח"כ מוסף. בפרק אין עומדין מוכח בתלמוד בבלי וירושלמי ה"ג שתפלתו נתקבלת שנאמ' תאות כו':
סימן טוב כו'. כלומר יש בידו סימן טוב שתפלתו נתקבלת וסיפיה דקרא קדייק תכין לבם תקשיב אזניך:

פסקה ב

לרעתכם. שקשה לשומרה ומשלא שמרה נענש עליה:
החיות. חיות הקדש:

פסקה ג

במגלה. אל"ף בי"ת כתובה על הטבלא פשוטה כמגילה:

פסקה ד

קילורית. תחבושת או תרופה לחולי העין וכן מלוגמא וכוס עיקרין מיני רפואות הן ועי' בערוך:
ממהר. לשמוע ולהבין כל דבר על בוריו:
למי שממציא. שגומר אותן עד תכלית כד"א דם התמצית:
שמתחיל כו'. דרש ג"כ המצוה לשון מיצוי כמו שדרשו חז"ל כל המצוה כלה המצוה ועי' ברבינו בחיי בפ' עקב:
[ה"ג שבא יוסף אצל אחיו ובקשו להרוג]:
על שמו שגמרה. על מי שגומרה:
יערב כו'. יהא מתוק וערב בפיכם כלומר אין בלבי על איבודי ועיין בב"ר פרשה פ"ה:

פסקה ה

על עולמי. דרש כי המצוה הזאת היא הגורמת הכל:
דבר קשה. דבר קשה הוא לומר שאין לו להקב"ה תורה אחרת:
[ה"ג ואף אני לא יש לי אחרת:
וכל כלי אומנותה. עיין עוד בויקרא רבה פכ"ג:
[ה"ג לנו לי ולכם]:

פסקה ו

באיסטרולוגין. החוזים בכוכבים מפני שצריכים ליטרד הרבה בחכמה ההיא:
[ה"ג כשהייתי נכנס לבית המים]:

בעיר. בעיר אחת חוץ לעירו שהוא דר בו:
בנערותו. דרש מחורף לשון נערות כד"א בימי חרפי:
בזקנותו. שכבר חלש ותש כחו ודריש וקציר לשון חולי וחולשה כד"א קצירי ומריעי כדקציר ורמי בערסיה:
הוצא דבר וכו'. אינך חסר אלא שתוציא מפיך:

פסקה ז
מעיני כל חי. חיות הקדש כמו שפירש למעלה:

פרק ט

פסקה א
[ה"ג **למדונו רבותינו כן כיון שרואה צרתו**] :
מובלגת. מרוחקת ומופלגת וטרודה:
ומניין אתה למד כו'. עי' בירושלמי בפ' מי שמתו. [כל שבעת גרסינן]:
על כחו. כח זכותו ולא היה מתייירא מן המזיקים:
משונה. נשתנה כמי שדואג ומצטער ועין במדרש קהלת פסוק עת ללדת אמנם בילקוט משלי גרס משחק במקום משונה:
משיחתן גרסינן. ופירושו מדבוריהם הקשים וע"ש בקהלת:

פסקה ב
מרתתין. מפחדין לשון רתת ומורא ועי' במדרש קהלת נתבאר היטב:
מסיח כעשיר. מדבר בחזקה כעשיר יענה עזות:
כל שבעת הימים. ובסדר עולם יש שלא התפלל אלא יום ז' באדר בלבד:

פסקה ג
לכלות כו'. דריש לכלוא מלשון כליון:
ה"ג **לפיכך היא בכל הגוף**. ועי' בב"ר סוף פרשה י"ד:
ויעש שלח. וכן משלחת פי' חרב:
אנקליטין. פירש הערוך כשהוא רואה שיוצא חייב בדינו אומר אלך אל מושל גדול מכם והוא ישפוט את משפטי:
אנקלומא. פירושו סופר ר"ל אכתוב תחלה חשבנותי וכל צרכי וכל זה לקמן בקהלת:

פסקה ד
שנתפגש. לשון פגיעה ופגישה:

פסקה ה
ויקבור אותו. לא הוזכר מי הוא וסתמא מדבר בהקב"ה:

פסקה ו
חרב חדה. עיין עוד בפר' הברכה:

פסקה ז
פורפירא. לבוש מלכות:

פסקה ח
[לצווח אדוני גרסי']:
בחטייה כו'. בשביל חטאת אמך ועיין זה במדרש קהלת בפסוק ראה את מעשה האלהים:

פסקה ט
קבל. לשון קובלנא:
איני זז כו'. מפני שאין מלכות נוגעת בחברתה והגיע העת שיאיר בממשלת יהושע והן משמע תכף בעוד היום זורח ודרש קרבו ימיך לשון קריבה לדין לקבול עליו או דרש הן כמו הרי כלומר הרי ימיך קובלים עליך ומה עלי לעשות כי אם משפט כתוב וכן משמע בילקוט לקמן ועיין בב"ר ריש פרשה צ"ו:
ארכי. ממשלה:
ואמר משה כו'. משה אמר כן ליהושע רבי בוא כו'.
יודע הייתי כו'. כלומר מה איכפת לך וכי הייתי יודע מה שהיה מדבר עמך אם לא שהיה למוד תורה או מצוה לשעה:

פרק י

פסקה א
לרפאותו. גרסינן:
לחוש. שלא יהא לך חשש וחולי:
קינקל. פי' הערוך כלי מלא נקבים נותנין אותו על פיו ונותנים מוגמר תחתיו ובגדים עליו והן מתגמרין דרך הנקבים:
אמר הקב"ה. עיין במדרש קהלת ובבראשית רבה פרשה ה' ופרשה כ"ג ופרשה ל"ח ויתבאר לך:

פסקה ב
לגיון. חיל:
שלא בעונתה. מדכתיב כי בא דייק ועיין לעיל בפרשת ויצא ובפי' רש"י בחומש:
[ה"ג העליונים לעליונים ואת התחתונים לתחתונים כו'. צדיק מושל יראת גרסינן]:

פסקה ג
שהקב"ה מושל. כלומר מה שהקב"ה מושל:

פסקה ד
לאיסטרטיגין. פ' הערוך שר ומושל. ה"ג בשתי מדינות פרס וקלאינא:
שמשל. שהמשיל [צ"ל ששימש. שמשל]:
שהן עדותיהן כו'. כלומר ראוין הן להיות עדותיהן של ישראל וכדמפרש ואזיל:
שהן מעידין. שיעידו עליהן כשיעברו הברית:
[ה"ג שיהא שמור יפה]:
[מתנחמין בהן גרסינן]:
בארץ מנין. שהעיד בהן עמה וחטאו ולקו על ידיה ובה יהיו מתנחמין:

פרק יא

פסקה א
בתחלת מגן. וזהו ראש התפלה:
[אם טעה בשנים עשר ברכות גרסי']:
להאל הקדוש. נראה דר"ל לסיום של האל הקדוש וזהו אתה חונן ראש הברכות האמצעיות שברכת האל הקדוש היא מג' הראשונות ועי' כל זה בב"ר פר' ס"א:
לתחלת מודים. ר"ל ברכה שלפני מודים והיא רצה ואולי שצריך להיות לתחלת עבודה:
וימכור כו'. ומכירה ונתינה דבר אחד הוא כד"א וימכרם ביד סיסרא או דייק מדסמך ליה ויעקב נתן וגו':

פסקה ב
[מי יעלה גרסינן]:
אם אומר לחבירו כזה. כדמפרש ואזיל למה יחרה:
[אשר לא נשא גרסינן]:
אלא ישיא גרסינן. והוא פועל יוצא לזולתו:

פסקה ג
[ה"ג מדבר במשה על שנתעלה]:

קברניטין. מנהיג הספינות:
מראות בשכינה. מפני שראה בשכינה:
בפירכורין. לפי הענין פירושו בחצרך וברשותך כלומר למטה בארץ שאין שם רשות המלאך ורגילתו:
ידודון. היו נרתעים וזעים מפני האימה ועיין זה משלם במדרש קהלת בפסוק כי לא לקלים המרוץ:

פסקה ד

אם איש כו'. דמשמע ליה מלת איש מוכרת מדלא כתיב איש אלהים:
ה"ג **שנהפך לדם האלהים כו'**. ופי' שזה היה ענין אלהי לשנות המים לדם:
ששיקעו. משה לפרעה לתוך הים:
שכולן אש. ובערכם היה הוא איש:
ד"א בשעה שעלה כו'. וקודם עלייתו היה איש בעלמא:
עם ה' וגו' גרסינן:
מחציו ולמטה כו'. מתחת לבו ולמטה אבל מלבו ולמעלה היה כולו קדש וכל מחשבות לבו והשכלתו היה אלהים:

פסקה ה

נטל מלאך המות כו'. דרש לפני מותו לפני מי שרוצה להמיתו ובפניו:
א"ל. מלאך המות למשה מה אתה כו'.
ובכית עמהן. עם המתאבלין כי יצר גם לך:

פסקה ו

ה"ג **אדם אומר למדתי חכמה**. ופירש כל החכמות אוכל לקבל וללמוד וחכמת התורה לא יכולני ללמוד וא"כ מה אעשה אני שם אצל חכמת התורה כי איגע לריק:
אעשה אני שם גרסינן:

פסקה ז

ה"ג **וישבע יוסף את בני ישראל לאמר וגו'**. וסיפיה דקרא פקוד יפקוד אלהים אתכם והעליתם את עצמותי מזה:
סגולה. בפ"ק דסוטה איתא דסרח בת אשר הגידה לו וכן הוא בשמות רבה פרשה כ' ואולי נקראת סגולה וחמדת ישראל על שחייתה שנים רבות כידוע וגם היא הצילה עיר ואם בישראל כדאיתא בב"ר בפ' צ"ד ובקהלת בפסוק טובה חכמה מכלי קרב:
מעשים יש לך. מעשים טובים יש לך והקב"ה אל ישיב פניך אם תתפל אליו:

פסקה ח

כי זה כל האדם. אין לך אדם שלא יראה המות:

ויראו שאין זולתך. ישראל יראו שאין זולתך:

ה"ג כמשה וגו' לכל האותות:

בדבר שקלסתיך. שנאמר הן לה' אלהיך השמים ושמי השמים ואע"פ שמקרא זה כתוב בפרשת וילך דרשו כאן לענין פטירת מ"ר הכתובה בפ' זו ועיין עוד בפ' וילך:

כל מדותיך כו'. פי' אתה משלם נגד המדה והיפוכה ועיין בס' של הקדוש ר' שלמה מילכ"ו במאמר מדה כנגד מדה:

ה"ג בפ' וילך ובמדרש קהלת בפסוק ראה את מעשה האלהים מדה חסרה נגד מדה שלימה:

ה"ג מדה צרה נגד מדה רחבה:

ה"ג אף זו מדה טובה היא:

שעדיין גרסינן. ודבר זה היה קל בעיניו גרסינן ומכ"מ גירסת הספר יש ליישבו:

חטאו חטאות גדולות גרסינן:

קפץ עליו גרסינן. ובילקוט גרס קצף עליו:

ועג עוגה קטנה. עשה עיגול גומא סביבו כעין בית אסורים ועי' בפירש"י בפרק סדר תענית אלו גבי חוני המעגל:

אכזריאל גרסינן:

ובקשו לעלות. משמע שמלאכי השרת בקשו לעלות ובספר פטירת משה רבינו הגירסא נשתנה לשבח:

ה"ג בילקוט ואין רעש אלא זיע:

ה"ג גלגלי מרכבה ושרפי להבה שאמר הקב"ה לא תקבלו תפלתו של משה:

ה"ג בילקוט לארץ ישראל אמרו ברוך כו':

עד שקבעתי להן גרסינן:

מספר מיתתו. היה סופר ומונה השעות והרגעים מתי ימות כו' ובילקוט גרס מצפה מיתתו:

ה"ג לסעודת חתן וכלה:

יגיעם שמחתם גרסינן:

פלסתר. ענין זיוף וכזב כן פירש"י בפ"ק דסוטה:

חוזר לקנו וכו'. עי' בספר פטירת משה רבינו ע"ה ובילקוט שמוסיף עוד בקשה שבקש משה רבינו ע"ה ולא ראיתי לכתבו:

וספר השיר. פרשת האזינו ועיין בתנחומא:
ונטל את המטה גרסינן:
והייתי תופס במלחמתן של מלאכים גרסינן. ופירושו שרצו לעכב על ידו וכדאיתא בספר פטירת משה רבינו ע"ה:
השקף והשקיף. בילקוט גרס השכב והשכיב:
הנח ידך גרסי':
קצבתיך גרסינן. פירוש נתתי לך קצבה:
יש גוף כו'. בתמיה:
עוזה ועזאל כו'. עיין זה בילקוט בראשית בפסוק ויראו בני האלהים את בנות האדם:
ה"ג פועלי און ורוח הקודש אומר:
ה"ג ואומרת וישר באדם אין וסיפיה דקרא (מיכה סי' ז) דאבד חסיד הוא:
ה"ג בירושלמי סוף פ"ק דסוטה מלאכי השרת היו אומרים צדקת ה' עשה וישראל היו אומרים ומשפטיו עם ישראל אלו ואלו היו אומרים יבוא שלום ינוחו על משכבותם הולך נכוחו:

פסקה י

ונשמתו לחיי עוה"ב. סיים הספר בדבר טוב כמה שאמר הכתוב זכר צדיק לברכה אמן:

פסקה יא

חסלת פרשת וזאת הברכה. וחסלת פירוש הרבה מהתורה. יתברך שמו בתפארה. כשלמה עוטה אורה. ברוך אתה ה' נותן התורה: